

סימן לח

אחריות על חוות דעת מוטעית

שאלה:

קניתי מקרר שבאופן סטנדרטי אינו כולל התקן שבת. בקנייה ביקשתי להוסיף התקן שיאפשר תיפעול המכשיר בשבת ללא חשש. לאחר שהותקנה התוספת מסרתי את המכשיר לביקורת של טכנאי שומר שבת שבדק את המכשיר ואישר שהינו כשר לתיפעול בשבת. תמורת הבדיקה התחייבתי לשלם כסף. לאחר השימוש בשבתות התברר בדיעבד שהשימוש במקרר כרוך בחילול שבת וגרם לי לחלל שבת בפועל. האם קיימת לי זכות תביעה ממונית כלפי הבודק או לא לשלם לו את מחיר ה"בדיקה".

תשובה:

בשו"ע חושן משפט סימן שו סעיף ו נפסק:

"המראה דינר לשולחני, ואמר לו: יפה הוא, ונמצא רע, אם בשכר ראהו, חייב לשלם אף על פי שהוא בקי ואינו צריך להתלמד. ואם בחנם ראהו, פטור, והוא שיהיה בקי שאינו צריך להתלמד. ואם אינו בקי, חייב לשלם אף על פי שהוא בחנם, והוא שיאמר לשולחני: עליך אני סומך, או שהיו הדברים מראים שהוא סומך על ראייתו ולא יראה לאחרים. (ויש אומרים דאפילו סתמא נמי חייב (טור בשם רבינו יצחק והרא"ש). ומכל מקום הסברא הראשונה נראה עיקר)."

על פי הלכה זו, כאשר ברור שחוות דעתו של השולחני היא זאת שתקבע האם יקנה את המטבע או לא – יהיה השולחני חייב לשלם אם טעה בחוות דעתו. מכאן שיש להבחין בין מקרה בו אדם מתנה את הקניה של המקרר בחוות דעתו של הטכנאי, כלומר שברור שאם חוות הדעת תאמר שהמקרר אסור לשימוש בשבת – לא ירכוש את המקרר, שאז יתכן ויש מקום לחייב את הטכנאי על הנזק שגרם, לבין מקרה בו כבר רכש את המקרר ואח"כ מבקש את חוות דעתו של הטכנאי – שאז יהיה הטכנאי פטור.¹

1. ע' שו"ת שבט הלוי ח"י סימן רצד

אלא שבנידון שבשאלתך נראה שלמעשה בכל מקרה הטכנאי פטור מלשלם וזאת מכמה סיבות:

א. נראה שלא היה לך נזק ממוני כתוצאה מחוות דעתו המוטעית, ומה שבאונס נגרם לך חילול שבת אין על זה תביעה ממונית, ובמיוחד שיתכן שמדובר באיסור דרבנן ולא באיסור דאוריתא, וי"א שמי שבאונס עבר על איסור דרבנן אין הדבר נחשב כעבירה לענין תביעות ממוניות.²

אמנם יתכן שאילו הטכנאי היה נותן חוות דעת שהמקרר אסור בשימוש בשבת לא היית רוכש אותו או שלא היית משלם עבור המנגנון המיוחד שהתקנת אך מסתבר שלאחר שהתברר לך שהשימוש במקרר אסור בשבת אתה רשאי לבטל את המקח ולדרוש חזרה את דמי המקרר או את דמי ההתקן לשבת, שהרי זהו מקח טעות, וא"כ לא נגרם לך בכך הפסד כתוצאה מחוות דעתו המוטעית של הטכנאי.

ב. על פי ההלכה, נותן חוות הדעת המוטעית בשכר חייב משום שנחשב כשכיר, ויתכן שמקבל מעמד של שכיר רק מרגע שלקח את החפץ או שקיבל מעות מבעל הבית, ועל כן בנידוננו, היות שלא שילמת לו מראש, ובהנחה שלא הזיז את המקרר ממקומו, יתכן שאינו נחשב כשכיר ויפטר.³

קיימת אפשרות שהשאלה האם המקרר מותר בשימוש בשבת נתונה במחלוקת הלכתית: הטכנאי שטען שהמקרר מותר לשימוש בשבת הסתמך על שיטות מקילות, ואילו אתה מסתמך על שיטות מחמירות. במקרה זה הקובע הוא הרוב, דהיינו אם רוב שומרי השבת משתמשים במקררים מסוג זה תוך הסתמכות על אותן שיטות מקילות – אתה לא תוכל לדרוש את ביטול המקח, ואם רוב שומרי השבת אינם משתמשים במקררים מסוג זה מחשש חילול שבת – תוכל לבטל את המקח ולקבל כספך חזרה.

כל זה כאשר המוכר לא ידע מהי מידת ההקפדה שלך בשמירת המצוות. אולם אם אמרת למוכר שאתה מעוניין במקרר המותר בשימוש בשבת לפי כל השיטות, או שמתוך היכרות איתך ידוע לו שאתה מן המחמירים – תוכל לבטל את המקח גם אם המקרר אסור לשימוש בשבת רק על פי חלק מן השיטות.⁴

2. עי' ש"ך יו"ד סימן קיט ס"ק כז, נתיבות המשפט סימן רלד ס"ק ג. וראה פירוט השיטות בענין זה בשו"ת יביע אומר חלק א יורה דעה סימן יד.

3. עי' בבא קמא דף צט עמוד ב: "הרוצה שיתחייב לו טבח, יקדים לו דינר". שו"ת אבני נזר חו"מ סי' יט, ואולם ראה שיטה מקובצת בבא קמא שם בשם הרמ"ה שיתכן שדי בהתחייבות לשלם שכר.

4. ראה אריכות בענין זה בספר כתר ג.

בענין תשלום השכר לטכנאי : אם היתה כאן טעות שנבעה מהתרשלות בבדיקה, לא יקבל הטכנאי שכר על עבודתו, והוא הדין אם קיים ספק שמא הטעות נבעה מהתרשלות.⁵ אם הטכנאי עשה את עבודתו כראוי אלא טעה בהלכה, נראה שיש לשלם לו את שכרו משום שבד"כ תפקידו של הטכנאי איננו לפסוק הלכה, ומחובתך היתה, לאחר קבלת הנתונים מן הטכנאי – ללכת עם הנתונים אל הרב ולבקש פסק הלכה.

5. ראה רמ"א חו"מ סימן שו סעיף ה.